

רדב"ז ח"ח סי' פה

השננים אין להם חלק לעולם הבא שנאמר ויתשם כי מעל אדמתם בעולם הזה וישליכם אל ארץ אחרת לעולם הבא דברי רבי עקיבא. ולפי שיעור זה לא יקשה כלל, כי לא אמר רבי עקיבא אלא על אותו הדור לצד שגלו שבו רשעים, ולפיכך לא היה להם חלק לעולם הבא ואינם עתידים לחזור בזמן הכחיד קאמר, ולא צנינים וצני צנינים קאמר, אלא אותם שנאמר שגלו, אצל דורות הבאים זוכים ומחכים וחרדים לימות המשיח, ויש להם חלק לעולם הבא, אצל דעת המפרשים (השם) אין עתיד לחזור לימות המשיח, ולעולם הבא דקחני צרייתא בינו לימות המשיח, שלא יקבלם המשיח עם שאר גלויות, לפי שספרו בגנות ארץ ישראל ונעשו כמרגלים (השם), ולפי שיעור זה אי אפשר לפרש דעל אותו הדור קאמר, אלא על הדורות הבאים אחרים, ואם כן אבותיהם חטאו ואינם, והם לא חכו לימות המשיח, ואם יבואו לא יקבלו, ולפיכך לדחוק לפי זה כי היו רשעים גמורים ולא זזו משם עד שפגעו גוים גמורים כדאיתא ציננות פ"ק [י"ז ע"א], ואם כן צנינים אינם מכלל ישראל כלל ואין חוששין לקדושיהו, אפילו בדוכתייהו דקציעי, ולפי פירוש זה חפול שאלתך.

ומכל מקום י"ל שאי אפשר שלא היו צאצא יבוכה וצנינים מכל השננים מחי מספר, שכרי צירושלים היו אנשי מעמד מכל שבטי ישראל [כתפנית כ"ו ע"א], וצנן הכוה ישיב לב אבות על צנינים וכל אחד יכיר משפחתו ושצטו, ומאוחס המעשים יחזור ויבנה ויפרוץ כל שצטו ושצטו כמעט דשצטו צנינים, ויפרוץ כל שצטו ושצטו עד שיעלה לחשבון גדול כאשר היה צננים, וכחיד כימי לאחך מארץ מלרים ארצנו נפלאות. ואעפ"י ששצטו לשאלתך, לא שאני מאמין לזה הפירוש שפשו דברי רבי עקיבא, ואפילו לפי הפירוש הראשון לאמרין בגמרא [סנהדרין שם] דשצטו ר' עקיבא לחסידותו, ושני תנאים פליגי עליה ר' אלעזר ור' שמעון צ"י יבוכה איש כפר עכו משמו של ר' שמעון צניני, ולכן אני מאמין כי עתיד לחזור ויש להם חלק לעולם הבא.

והנראה לעניות דעתי ככתבתי.

ר"ן

[קי, ב] עשרת השבטים אינן עתידין לחזור. נראה ודאי, שעל אותו הדור הרע בלבד אמרו שאינן עתידין לחזור, רוצה לומר שאין להם חלק לעוה"ב, לפי שסרו מאחרי ה', וסיפרו בגנותה של ארץ ישראל¹⁸, והכי מוכח, דהאי עתידין לחזור רוצה לומר אם יש להם חלק לעוה"ב, ואם יש להם חלק יחיו בתחיית המתים, מדפליג ר' ואמר באין הן לעוה"ב שנאמר¹⁹ והיה ביום ההוא יתקע, אלמא דהא בהא תליא, אבל לענין זרעם ודאי אם מעט ואם הרבה ישובו לימות המשיח ויעבדו את ה', והם נדחי ישראל אשר יאסוף אותם השי"ת, דגמירי דלא כלה שיבטא²⁰, ואף בספר יחזקאל²¹ מזכיר כל השבטים, ומחלק להם את הארץ, ולא היה בישראל מי שחלק על זה ח"ו²².

מהר"ל נצח ישראל פל"ד

ובפרק חלק (סנהדרין קי:) תנן, עשרת השבטים²⁰ אין עתידין לחזור²¹, שנאמר (דברים כט, כז) "וישליכם אל ארץ אחרת כיום הזה"²². מה היום הולך ואינו חוזר, אף הם הולכים ואינם חוזרים, דברי רבי עקיבא. רבי אלעזר אומר, מה היום מאפיל ומאיר²³, אף הם שאפלה עליהם, עתידה להאיר להם. ואין מחלוקת אם יהיו לעתיד כל עשרת השבטים, או רק יהודה ובנימין. שאין לומר שיהיה חסר שבט אחד מישראל חס ושלום, שדבר זה אי אפשר לומר, שאין חילוק יותר מזה שיהיו חס ושלום מקצת ישראל בלבד, ולא הכל²⁴. וצריך לומר הא דסבירא ליה למאן דאמר עשרת השבטים אין עתידין לחזור, דלא איירי בכל עשרת השבטים, שהרבה מהן כבר שבו, והרי אמרינן בגמרא (מגילה יד:) דירמיה החזיר אותם²⁵, רק הדברים נאמרו על עשרת השבטים שהגלה אותם סנהריב²⁶, ועל בניהן אמר²⁷ כך.

(* שאלה על כה חשיב) דחק צפרק חלק (סנהדרין קי:) עשרת השבטים אין עתידין לחזור דברי ר' עקיבא, ופליגי עליה ר' אלעזר, ואעפ"י דלא שייך כהא מלחא לפסוק בלכח כיון שכוה דבר תלוי בצאצא, וק' כהא כרמנים ז"ל [שם צפי במשנה], מכל מקום יש לנו לחשוב כר' עקיבא (השיג) כדקיימא לן בעלמא [מרחיק מ"ז ע"ב] בלכח כרבי עקיבא, ואם כן לפי הש"ס זה לא יבא שם אלא שני שבטים צנן המשיח, וכלא למדנו קדמונו סוד י"ב שבטים, ואין אפשר שיכיו חסרים עשרת שבטים להשיג ר' עקיבא, ועוד וכתב יחזקאל [מ"ז י"ג] כה אמר ה' צננות זה גבול אשר תחנולו את הארץ וגו', ופי' כי זאת השטח (השם) כפרה כיה לעתיד.

תשובה: דע כי יש מפרשים (השם) שזה המחלוקת אינו חסר המשיח אלא לעולם הבא, וק' מלכ כן כצרייתא ושייתא עליה בגמרא [שם], חנו רבנן עשרת

באר שבע

דף ק"י ע"ב עשרת השבטים אין להם חלק לעולם הבא בו.

פירש רש"י (ד"ה חלק) אית דמפרשי היינו לימות המשיח שלא יקבלם משיח עם שאר גלויות, לפי שספרו בגנות ארץ ישראל כדאמרן לעיל כי מטו שוש כו', ובדבר זה נענשו מרגלים. ולפי פירוש זה הא דתנן לעיל (צד, א) מרגלים אין להם חלק לעולם הבא היינו לימות המשיח. וקשה לי טובא, חדא שהרי ימות המשיח ועולם הבא נזכרים בהדי הדדי לעיל בפרקין (צט, א), ובשאר דוכתי טובא כמו (ברכות לד, ב, שבת סג, א) כל הנביאים לא נתנבאו אלא לימות המשיח אבל לעולם הבא עין לא ראתה כו', אלמא דימות המשיח אינם נקראים עולם הבא. ועוד מדכייל מרגלים בהדי אינן שאין להם חלק לעולם הבא, דהיינו עולם הנשמות או עולם התחיה למר כדאית ליה וכו' כמו שפירשתי לעיל (ד, א ד"ה כל ישראל), אם כן דכוותיה עשרת השבטים אין להם חלק לעולם הבא היינו נמי לעולם הבא ממש: